

O'TILADIGAN FAN BO'YICHA MA'RUZA MATNI LOYIHASINI TAYYORLASH

Bekchanova Mardona Baxtiyarovna

Urganch RANCH texnologiya Universiteti Pedagogika
mutaxassisligi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19184316>

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada o'tiladigan fan bo'yicha ma'ruza matni loyihasini tayyorlashning nazariy va metodik asoslari tahlil qilinadi. Maqolada ma'ruza mashg'ulotlarining ta'lim jarayonidagi o'rni, ularning talabalarga nazariy bilim berishdagi ahamiyati hamda samarali ma'ruza matnini ishlab chiqish tamoyillari yoritilgan. Shuningdek, ma'ruza matnini tayyorlashda qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar, didaktik tamoyillar va metodologik bosqichlar batafsil bayon etilgan. Tadqiqot davomida pedagogik adabiyotlar tahlili, qiyosiy o'rganish hamda metodik kuzatuv usullaridan foydalanilgan. Natijada ma'ruza matnini tayyorlash jarayonini ilmiy asosda tashkil etish ta'lim sifatini oshirish, o'qitish jarayonini samarali rejalashtirish hamda talabalarning bilim va tafakkurini rivojlantirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: ma'ruza, ma'ruza matni, ta'lim jarayoni, pedagogik texnologiya, metodologiya, didaktik tamoyillar, o'qitish metodlari, oliy ta'lim.

Аннотация

В данной научной статье анализируются теоретические и методологические основы подготовки проекта лекционного текста по предмету. Рассматривается роль лекционных занятий в образовательном процессе, их важность в предоставлении студентам теоретических знаний, а также принципы разработки эффективного лекционного текста. Подробно описаны педагогические подходы, дидактические принципы и методологические этапы, используемые при подготовке лекционного текста. В исследовании использованы методы анализа педагогической литературы, сравнительного исследования и методического наблюдения. В результате обосновывается, что организация процесса подготовки лекционного текста на научной основе является важным фактором повышения качества образования, эффективного планирования учебного процесса и развития знаний и мышления студентов.

Ключевые слова: лекция, лекционный текст, образовательный процесс, педагогическая технология, методология, дидактические принципы, методы обучения, высшее образование.

Abstract

This scientific article analyzes the theoretical and methodological foundations of preparing a draft lecture text on the subject. The article covers the role of lecture sessions in the educational process, their importance in providing students with theoretical knowledge, and the principles of developing an effective lecture text. Also, the pedagogical approaches, didactic principles, and methodological stages used in preparing a lecture text are described in detail. The research used methods of analysis of pedagogical literature, comparative study, and methodological observation. As a result, it is substantiated that organizing the process of preparing a lecture text on a scientific basis is an important factor in improving the quality of education, effectively planning the teaching process, and developing students' knowledge and thinking.

Keywords: lecture, lecture text, educational process, pedagogical technology, methodology, didactic principles, teaching methods, higher education.

Ta'lim jarayonining samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining pedagogik mahorati, metodik tayyorgarligi va darsni rejalashtirish darajasiga bog'liq. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida o'qitiladigan fanlar bo'yicha ma'ruza mashg'ulotlari talabalarning nazariy bilimlarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli har bir fan bo'yicha ma'ruza matnini puxta rejalashtirish, ilmiy asosda ishlab chiqish va pedagogik talablarga mos ravishda tayyorlash ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Ma'ruza – bu o'qituvchining ilmiy asoslangan, tizimli va mantiqiy ravishda bayon etilgan ta'limiy nutqi bo'lib, u orqali talabalarga yangi bilimlar yetkaziladi, mavjud bilimlar tizimlashtiriladi va ularning ilmiy dunyoqarashi shakllantiriladi. Ma'ruza matni esa ushbu jarayonni rejalashtirish, mazmunini aniqlash hamda o'quv jarayonida samarali foydalanish uchun tayyorlangan metodik hujjat hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida ma'ruza matnlarini ishlab chiqishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiruvchi metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bu esa ma'ruza matnini oddiy nazariy bayon emas, balki talabalarning faolligini oshiruvchi, muammoli vaziyatlar yaratadigan hamda tahliliy fikrlashni rivojlantiradigan didaktik vositaga aylantiradi. Mazkur ilmiy maqolaning maqsadi – o'qitiladigan fan bo'yicha ma'ruza matni loyihasini tayyorlashning nazariy asoslarini, metodologik yondashuvlarini hamda uning tuzilmasini ilmiy jihatdan tahlil qilishdir. Shuningdek, maqolada ma'ruza matnini ishlab chiqishda qo'llaniladigan metodlar, uning tarkibiy qismlari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati keng yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili Pedagogika va ta'lim metodikasi sohasida ma'ruza mashg'ulotlarini tashkil etish, ularning mazmunini ishlab chiqish hamda ma'ruza matnlarini tayyorlash masalalari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Ushbu masala bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ma'ruzaning ta'lim jarayonidagi o'rni va ahamiyatini aniqlashga xizmat qiladi. Pedagog olimlarning fikricha, ma'ruza o'quv jarayonining muhim tarkibiy qismi bo'lib, u talabalarning nazariy bilimlarini tizimli ravishda shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ma'ruza matni o'qituvchining metodik faoliyatini tartibga soluvchi asosiy hujjat sifatida qaraladi. Ilmiy adabiyotlarda ma'ruza matnining tuzilmasi odatda quyidagi tarkibiy qismlardan iborat deb ko'rsatiladi:

- 1.ma'ruza mavzusi;
- 2.maqsad va vazifalar;
- 3.asosiy tushunchalar;
- 4.mavzuning asosiy mazmuni;
- 5.xulosa;
- 6.nazorat savollari;
- 7.foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

Ba'zi pedagogik tadqiqotlarda ma'ruza matnini tayyorlashda didaktik tamoyillarga alohida e'tibor qaratiladi. Bular qatoriga ilmiylik, tizimlilik, tushunarlilik, izchillik hamda nazariya va amaliyotning uyg'unligi kabi tamoyillar kiradi. Shuningdek, zamonaviy ilmiy manbalarda ma'ruza matnlarini tayyorlashda interaktiv metodlardan foydalanish zarurligi ta'kidlanadi. Masalan, muammoli ma'ruza, munozarali ma'ruza, vizual ma'ruza kabi shakllar talabalarning faolligini oshirishga yordam beradi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ma'ruza matnini tayyorlash jarayoni nafaqat pedagogik, balki metodik va ilmiy yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. Shu sababli ma'ruza matnini yaratishda ilmiy adabiyotlardan foydalanish, mavzuni chuqur tahlil qilish va o'quv dasturiga mos ravishda ishlab chiqish zarur.

Metodologiya

Mazkur tadqiqotda o'tiladigan fan bo'yicha ma'ruza matni loyihasini tayyorlash jarayoni pedagogik va ilmiy metodlar asosida o'rganildi. Tadqiqot jarayonida bir qator ilmiy-uslubiy yondashuvlardan foydalanildi. Birinchidan, tahlil va sintez metodi qo'llanildi. Ushbu metod yordamida pedagogik adabiyotlar, o'quv qo'llanmalar hamda ilmiy maqolalar o'rganildi va ular asosida ma'ruza matnining umumiy tuzilmasi aniqlashtirildi. Ikkinchidan, qiyosiy tahlil metodi yordamida turli ta'lim tizimlarida qo'llaniladigan ma'ruza matni loyihalari o'rganildi. Bu esa ma'ruza matnini ishlab chiqishda samarali metodlarni aniqlash imkonini berdi. Uchinchidan, pedagogik kuzatuv metodi orqali ma'ruza mashg'ulotlari jarayonida qo'llaniladigan metodlar o'rganildi. Ushbu metod

yordamida ma'ruza matnining talabalarga bilim yetkazishdagi samaradorligi tahlil qilindi.

Ma'ruza matni loyihasini tayyorlash quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1.Mavzuni aniqlash – o'quv dasturi asosida ma'ruza mavzusi belgilanadi.

2.Maqsad va vazifalarni belgilash – ma'ruza orqali talabalarga qanday bilim va ko'nikmalar berilishi aniqlanadi.

3.Asosiy mazmunni ishlab chiqish – mavzuga oid nazariy materiallar tizimli ravishda bayon qilinadi.

4.Ko'rgazmali vositalarni tanlash – slaydlar, diagrammalar, jadvallar va boshqa didaktik materiallar tayyorlanadi.

5.Nazorat savollarini tuzish – talabalar bilimini tekshirish uchun savollar ishlab chiqiladi.

6.Adabiyotlar ro'yxatini shakllantirish – foydalanilgan ilmiy manbalar keltiriladi.

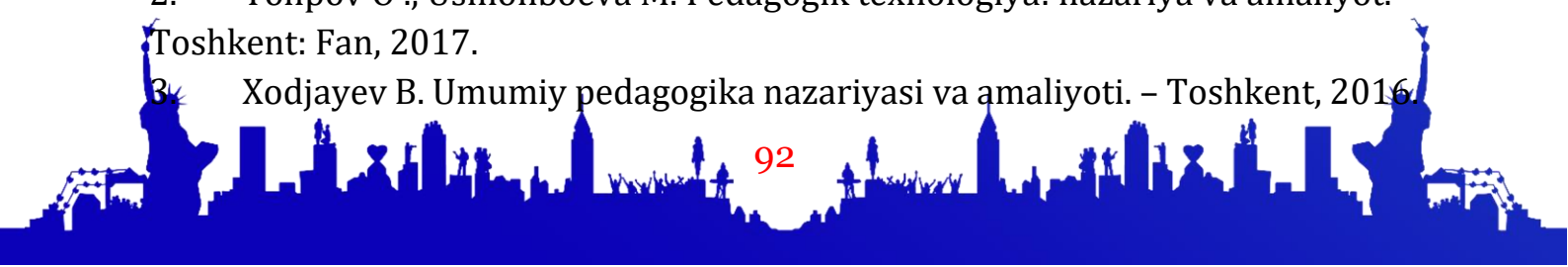
7.Mazkur metodologik yondashuv ma'ruza matnining ilmiy asoslangan, tizimli hamda samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa

O'tiladigan fan bo'yicha ma'ruza matni loyihasini tayyorlash ta'lim jarayonining muhim bosqichlaridan biridir. Puxta ishlab chiqilgan ma'ruza matni o'qituvchining pedagogik faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi hamda talabalarning bilim olish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ma'ruza matnini tayyorlash jarayonida ilmiylik, tizimlilik va metodik asoslanganlik muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'ruza matni faqat nazariy ma'lumotlar yig'indisi bo'lib qolmasdan, balki talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiruvchi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga undovchi ta'limiy vosita bo'lishi lozim. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida ma'ruza matnlarini tayyorlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, interaktiv metodlarni qo'llash hamda talabalarning faol ishtirokini ta'minlash zarur. Natijada, ilmiy asosda ishlab chiqilgan ma'ruza matni ta'lim sifatini oshirishga, o'qitish jarayonini samarali tashkil etishga hamda talabalarning bilim darajasini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Tolipov O', Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Xodjayev B. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent, 2016.

4. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
5. Azizxo'jayeva N. Pedagogik mahorat. – Toshkent: TDPU, 2014.

